



נשיא ומייסד  
הרב שאול ישראלי זצ"ל



מופק בסיוע של:  
ההסתדרות הציונית העולמית  
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

### ואלא תשע"ו

## פרשת שבוע

### יציאת מצרים מהדורה ב' ו-ג'

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

בפרשתנו מתחילה התורה לתאר, מצד אחד, את הקשיים בהם נתקל משה רבנו והתמודד העם, בדרך אל הישועה. ומצד שני, אנו קוראים על הנסים המופלאים שליוו את הליך הגאולה ממצרים. הנביא מיכה כבר טבע את המטבע הנבואי

"כִּי־מִי צִאֲתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאֵנִי נִפְלְאוֹת" (מיכה ז' טו).

השבוע נפנה את קוראינו היקרים לדבריהם של שני נביאים נוספים:

אחד שקיבל נבואה אודות גאולה קרובה שתהיה במתכונת הגאולה ממצרים. גאולה זו הותנתה בחזרה אל ד'.

הנביא השני מודיע לעם כי הגאולה נדחתה מפני שהעם לא שב אל ד'. גם נביא זה ניבא בלשונות המזכירים את לשון התורה בחצי הראשון של ספר שמות.

מתוך כך נלמד גם איך שבים אל ד'.

חכמים שכתבו את ההגדה אותה אנו אומרים בליל הסדר, השתמשו בפסוקים גם מתוך נבואתו של הנביא יואל. נביא זה הכריז:

"...כִּי בֵּי יוֹם יִקְרָא כִּי קָרוֹב... יוֹם הַשֶּׁן וְנֶאֱפְלָה... כְּמָהוּ לֹא נִהְיָה מִן הָעוֹלָם וְאֶחָרֵי לֹא יוֹסֵף עַד שְׁנֵי דוֹר נְדוּר" (יואל א-ב), "יִתֵּר הַגִּזְמִים אֲכַל

הָאֲרֵבָה וְיִתֵּר הָאֲרֵבָה אֲכַל הַיֶּלֶק וְיִתֵּר הַיֶּלֶק אֲכַל הַחֲסִיל" (יואל ד): "כִּי קָרוֹב יוֹם יִקְרָא בְּעַמְּךָ הַחֲרוֹץ" (ד' יד), "...כִּי גְדוֹל יוֹם יִקְרָא וְנִזְרָא

מְאֹד וּמִי יִכְלִינוּ: וְגַם עֲתָה נֹאֵם יִקְרָא שְׁבוּ עֲדֵי... וְשׁוּבוּ אֶל יִקְרָא אֶל הַיָּמִים" (ב' יא-יג). "וְעֲלָה בְּאֲשׁוֹ" (ב' כ השוו לשון בפרשתנו שמות ז'

יח), "וְהָיָה אַחֲרָי כֵּן אֲשַׁפּוֹךְ אֶת רוּחִי עַל כָּל בָּשָׂר וְנִבְאוּ בְנֵיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם זְקִינֵיכֶם תִּלְמוֹת יִחַלְמוּן בַּחֲרוּיְכֶם חֲזִינֹת יִרְאוּ: וְגַם עַל הָעֶבְדִּים

וְעַל הַשְּׁפָחוֹת בְּיָמֵי הַהֵמָּה אֲשַׁפּוֹךְ אֶת רוּחִי (כמו שהיה במעמד הר סיני) וְנִתְּתִי מוֹפְתִים בְּשָׂמַיִם וּבָאָרֶץ דָּם נֹאֵשׁ וְתִימְרוֹת עֲשׂוּן".

כמה דורות מאוחר יותר, פנה הנביא עמוס אל עם ישראל והודיע להם כי הם נכשלו במשימה, הם לא הצליחו לשוב אל ד', יום ד' איננו יום גאולה אלא יום פורענות. הוא משתמש בלשוננו של הנביא יואל:

"וְלֹא שִׁבְתֶּם עֲדֵי נֹאֵם יִקְרָא... שְׁלַחְתִּי בְכֶם דְבַר בְּדֶרֶךְ מִצְרַיִם... וְנֶאֱפְלָה בְּאֵשׁ וְלֹא שִׁבְתֶּם עֲדֵי נֹאֵם יִקְרָא" (ד' ט-י), "הוֹי הַמִּתְאָוִים אֶת יוֹם

יִקְרָא לְמָה זֶה לְכֶם יוֹם יִקְרָא הוּא חֲשׂוֹךְ וְלֹא אוֹר" (ה' יח) "וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא נֹאֵם אֲדֹנָי יִקְרָא וְהִבְאֵתִי הַשָּׁמַשׁ בְּצַהָרִים וְהַחֲשִׁתִּי לְאֶרֶץ בְּיוֹם

אוֹר... יְשׁוּטְטוּ לְבָקֶשׁ אֶת דְבַר יִקְרָא וְלֹא יִמְצְאוּ" (ח ט-יב).

כשאנו שואלים את עצמנו, מה גרם למהפך נורא זה, למה יום ד' שהיה אמור להיות יום של אור וגאולה הפך ליום חושך ואפילה? למה במקום שפע נבואי יהיה רעב ומחסור רוחניים? למה המכות נוחתות על עם ישראל ולא על המצרים או אויבים אחרים של עם ישראל?

התשובה שנתן הנביא עמוס היא חד משמעית. עוולות חברתיות ומערכת משפט מושחתת הם הסיבות לכך. עשיית עושר ולא במשפט וניצול השכבות החלשות הם אלה שדוחים גם גאולה מובטחת. לשונו של הנביא מאוד ברורה נצטט מבחר קטן של פסוקים.

"הַהִפְכִים לְלַעֲנָה (צמח רעיל) מִשֶּׁפֶט וּצְדָקָה לְאֶרֶץ הַנִּיחֹו" (ה' ז),

"כִּי הִפְכֶתֶם לְרֹאשׁ מִשֶּׁפֶט וּפְרִי צְדָקָה לְלַעֲנָה" (ו' יב),

"לְהַקְטִין אֵיפָה וְלְהַגְדִּיל שֶׁקֶל וְלַעֲנֹת מִרְמָה: לְקִנּוֹת בְּכֶסֶף דָּלִים וְאֶבְיוֹן בְּעֵבֹר נְעֻלִים" (ח' ה-ו).

המסקנה היא חד משמעית, כדי לחזור לימי צאתנו מארץ מצרים, חייבים לבנות חברה המיוסדת על אדני הצדקה והמשפט, חברה בה היושר במסחר הוא אחד מאבני היסוד, חברה בה תשלום מס אמת הוא לא פחות משמירת שבת וכשרות, חברה בה החזקים תומכים בחלשים ולא מנצלים אותם, חברה בה עברת שוחד היא לא פחות חמורה מעברת מוסר בתחום האישות.

יש במדינת ישראל בסיס חזק ואיתן לבניה של חברת חסד ואמת מכל הבחינות.

הבה נתפלל כי יעלה בידנו לחזק מגמה זו ולצאת גם בדורנו מבין המצרים.

לעיין

מר **שמואל שמש** ז"ל  
חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע  
י"ז בסיוון תשע"ד

לעיין

רבי **יעקב בן אברהם ועיישה**  
וחנה בת יעיש ושמחה  
סבג ז"ל

לעיין

ר' **מאיר בן**  
**יחזקאל שרגא**  
ברכפלד ז"ל

לעיין

מרת **שרה ונגרובסקי** בת ר'  
משה זאב ע"ה  
נלבי"ע י' בתמוז תשע"ד

לעיין

הרב **אשר וסרטייל** ז"ל  
נלבי"ע  
ט' בכסלו תשס"ט

משי' ארץ חמדה' אבלה על מותו של חברנו האהוב **הרב ראובן אברמן** זצ"ל, חבר הנהלת 'ארץ חמדה'  
איש תורת אמת שגורה בפיו, מחנך דגול ואיש המעלה מכל הבחינות.

לעיין **הנופלים במערכה על הגנת המולדת** הי"ד

Eretz Hemdah

2 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem 91080  
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה, ע"ר

רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080  
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

[www.erezhemdah.org](http://www.erezhemdah.org) [info@erezhemdah.org](mailto:info@erezhemdah.org)

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

# חמדת הדף היומי

## כיצד שליח יכול לטהר ממזרים?

הרב עקיבא כהנא

השבוע נעסוק במסגרת הדף היומי (גיטין דפים לב - לג) במקרה שבו אדם שולח שליח לגרש את אשתו, ועוד טרם שהשליח הגיע לאשה, הבעל רוצה לחזור בו משליחות הגט, הבעל מבטל את השליח, ולכן הגט בטל מהתורה.

המשנה (לב, א) ציינה שרבו גמליאל התקין שלא יבטלו את השליחות שלא בפני השליח, על מנת שלא ייגרם מכשול לאשה, שהיא תקבל גט מהשליח ותחשוב שהיא מגורשת, בעוד שהגט כבר לא בתוקף כי הבעל ביטל אותו.

הגמרא הביאה מחלוקת בין רבי לרשב"ג האם אדם שעבר על התקנה וביטל למרות שרבו גמליאל אמר לא לעשות כן, האם הביטול מועיל, או לא.

לדעת רשב"ג הביטול לא מועיל. הגמרא מבארת שלמרות שמהתורה הדין היה צריך להיות שהביטול יועיל, חכמים תיקנו שלא יבטלו וגם שהביטול לא יועיל. **הגמרא מתקשה** איך זה יתכן שהביטול לא יועיל, והאשה נחשבת למגורשת, והרי מהתורה הגט הזה בטל? **הגמרא מתרצת** שכאשר אדם מבטל את הגט כנגד תקנת חכמים, חכמים הפקיעו את הקידושין של האשה, ולכן האשה מותרת להינשא.

ההלכה היא כרבי ולא כרשב"ג, כלומר, ש'ביטולו מבוטל' ואם כן לכאורה אין כל נפקא מינה מדיון זה. אלא **שתוספות (לב, ב ד"ה ורב נחמן בסוף הדיבור)** כתבו שגם לרבי שהדין שביטולו מבוטל, בכל זאת אם מבטל בפני אדם אחד (להלכה שמספיק שניים לביטול גם מדרבנן), מדאורייתא הדין הוא שהביטול תקף, ומדרבנן הביטול לא תקף, בגלל שהפקיעו חכמים את הקידושין של האשה.

**תוספות (לג, א ד"ה ואפקעינהו) הקשו**, שאם אנחנו אומרים שחכמים מפקיעים את הקידושין, עלול לצאת מכשול, כי אדם שאשתו זינתה והוא מרחם עליה, או רוצה שלא תיאסר עליו, יכול לשלוח לה גט, ולבטל שלא בפני השליח, ובפני עד אחד, ואז הדין יהיה שחכמים יפקיעו את הקידושין, והיא תחשב כרווקה שזינתה? **תוספות הביאו שני תירוצים: א. ר"י** אכן היא תחשב כרווקה, אבל במקרה זה החיפוי הוא כדין, ולכן אין כל חשש. **ב. רבינו תם** - כיון שהוא עושה שלא כדין, חכמים לא מבטלים את הקידושין.

בתקופת המהרש"ם (רבי שלום שברון מברז'אן) הייתה אישה עגונה שהעידו עברה שבעלה מת, לאחר מכן היא התחתנה בשנית, אך אחרי כמה שנים התברר שבעלה היה חי כבר כמה שנים, אלא שבזמן מסוים הוא החליף תעודת זהות עם אדם אחר שמת. לאישה זו כבר נולד בן מהבעל השני, והוא היה נחשב כממזר.

**המהרש"ם (א, ט)** אמר שאם היו שואלים אותו, היה מציע שהבעל הראשון ישלח לאישה גט עם שליח, ויבטל אותו בפני אדם אחד כשהשליח לא יודע, וכך חכמים יפקיעו את הקידושין והאשה תחשב לפנויה, וממילא בנה לא יהיה ממזר. לדעתו, גם לפי התירוץ השני בתוספות כאן חכמים יפקיעו, כיון שהאישה נישאה על סמך פסק בית דין, ולא על פי דעתה האישית.

גם **עונג יום טוב (סימן קסט)** הביא את הפתרון הזה בשביל בעיה דומה (להתיר אשת כהן במקרים מסוימים לבעלה), **והוא דוחה את הפתרון** משום שאם מראש הבעל כותב את הגט על מנת לבטל אותו, הרי שהגט לא נכתב באמת לשם גירושין, ולכן הוא לא יועיל, וחכמים לא מפקיעים את הקידושין באופן כזה.

עוד דחו המנחת יצחק (ב, סו) **וגם המנחת שלמה (א, עו)** שחכמים מפקיעים את הקידושין רק לאדם שעשה שלא כהוגן ולא באדם שנהג לפי מה שביט דין אמרו לו.

**מנחת שלמה (שם) דוחה** את פתרון המהרש"ם מכיוונים נוספים: א. לא בטוח שמה שנאמר בסוגיה לדעת רשב"ג נכון גם לדעת רבי. ב. לראשונים אחרים החולקים על התוספות יתכן שגם אחרי הפקעת הקידושין, הקידושין נשארו בתוקף דרבנן, ולכן מדרבנן הילדים יהיו ממזרים. ג. אם הבעל מבטל בפני עד אחד, העד לא נאמן להעיד על הביטול. ד. היה מקום לומר שכל תיקון חכמים בדין אפקעינהו עובד רק על הזמן שמנתינת הגט ואילך, ולא לזמן הקודם לנתינת הגט, לגבי זמן זה חכמים לא הפקיעו את הקידושין, כך גם יתכן שניתן להוכיח מהבית שמואל (קנז, ו) הכותב שגם אחרי שהפקיעו חכמים הקידושין, בעילותיו אינם נחשבות לבעילת זנות כי בזמן שהוא קיים אותם הם היו בהיתר. אך המנחת שלמה כתב שתוספות וודאי סברו שההפקעה נעשית למפרע, זאת משום שבקושייתו הוא כותב שממזרים יכולים להיטהר באופן זה. אמנם יתכן שלראשונים אחרים ההפקעה נעשית רק מזמן ההפקעה ואילך.

**ציץ אליעזר (טו, נח) פקפק** על היתר זה מכיוון נוסף: ברמב"ם לא מופיע בכל ספרו אזכור לדין זה ש'אפקעינהו רבנן לקידושין', ולכן יש לומר שהרמב"ם חלק על דין זה. הרמב"ם סבר לפי זה שכל מקום בגמרא שבו נאמר ש'אפקעינהו רבנן לקידושין' הדברים אמורים רק לשיטת רשב"ג הסובר (בסוגייתנו) שיש לחזק את כוחו של בית הדין, אולם לדעת רבי החולק עליו, ושכמותו נפסקה ההלכה, אין להשתמש בכלל זה, ולכן הלכה למעשה אין לפסוק לשום עניין שחכמים מפקיעים קידושין (דחייה זו מופיעה גם במנחת שלמה באופן דומה).

כמו כן גם האגרות משה (אבעה"ז ד, נב) כתב שאין לסמוך על היתר זה הלכה למעשה.

**סיכום:** בגמרא נאמר שאין לבטל שליח שלא בידיעתו, ונחלקו רבי ורשב"ג מה הדין אם ביטל בכל זאת את השליח שלא בפניו, לדעת רשב"ג אף שמהדין היה צריך להיות שהשליחות מבוטלת, חכמים תיקנו שלא תהיה מבוטלת, ולכן הגט יחול מדין 'אפקעינהו רבנן לקידושין', ואף שעלתה הדעה שניתן להסתמך על דין זה, על מנת ליצור מצב שבו הקידושין של אדם יבטלו, על מנת לפתור מצבים של ממזרות, פוסקי זמננו לא הסכימו להסתמך על כך למעשה, כיון שמכמה טעמים נראה שפתרון זה אינו מועיל.

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן.  
יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביורור מקיפים במקורות בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פיסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.  
זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראל של מכון ארץ חמדה.



לרכישה

# שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ד)

Venice, Italy

ונציה, איטליה  
אייר, ה'תשנ"ח

שמירת הלכות טהרת המשפחה אצל זוג מעורב

## שאלה

מה דינה של יהודיה שחיה עם אינו יהודי, ורוצה בכל זאת לשמור על הלכות טהרת המשפחה ולטבול במקוה. האם על הרב לעודד זאת, לאפשר זאת, או לא לשתף פעולה?

## תשובה

1. יהודיה ה"נשואה" לנכרי, עוברת איסור תורה חמור<sup>1</sup>.
2. בגלל איסור זה אין להתיר לאשה כזאת את הטבילה ולהצילה מאיסור נידה<sup>2</sup>, מחשש שהיא ואחרים יפרשו הדבר כהיתר<sup>3</sup> לנשואי תערובת<sup>4</sup>.

<sup>1</sup> רמב"ם הל' איסורי ביאה (פרק יב הל"א), שו"ע אבן העזר (סי' ד סעיף יט), שמלבד איסור לאו ילדיה יהיו פסולים לכהונה.  
<sup>2</sup> אף-על-פי שיש איסור נידה בכל קירבה, ואפילו של נכרי, עיין בשו"ת "אגרות משה" (אבן העזר ח"ד סי' מד), שכך הסביר את הרמב"ם בהל' איסורי ביאה (פי' יב הל' ב) שרמב"ם כתב, שיש איסור מדרבנן בזנות רק בנכרית ויהודי (ולא ביהודיה ונוכרי, שם יש איסור נידה מדאורייתא), שו"ת ר' עזריאל לב (יורה דעה סי' קפט) שלמד כך מן הפסוק "ואל-אשה בנדת טמאתה, לא תקרב" (ויקרא יח, יט), שכל קירבה אסורה, וכך הוכיח ממחרשיא חידושי אגדות (מגילה יג ע"ב).  
<sup>3</sup> אף-על-פי שבמצב זה היא עוברת על לאו נוסף, והוא לאו איסור נידה, מכל מקום, בגלל החשש של פריצת הגדר בנישואי תערובת מצאנו שאמרינן "הלעיטהו..." (ב"ק סט ע"א). ועיין עוד בשו"ת "יביע אומר" (ח"ב, חלק אבה"ע סי' ג) שלא לגייר אשה בגירות לשם אישות, ואין מחויבים להציל את הבעל דבכהאי גוונא אמרינן "הלעיטהו..." ועיין גם בבעל "העקידה", בראשית (סי' כ).  
<sup>4</sup> יתכן שבמצבים מיוחדים יש מקום להתיר, לפי שיקול דעת הרב, כגון במקרה שטבילתה תגרום לבעלה להתגרש ממנה, או שהרב יודע בבירור שלא קיימות הסכנות הנ"ל.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל  
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:  
הרב זלמן נחמיה גולדברג  
הרב נחום אליעזר רבינוביץ  
הרב ישראל רוזן

### יצא לאור! שו"ת במראה הבזק, חלק שמיני.

תשובות לשאלות מרבני הגולה. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכי דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".



### חדש – "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

